

Persconferentie: De Nederlandse economie 1^e kwartaal 2009, d.d. 15 mei 2009.

Sheet 1: Opening

Dames en heren, goedemorgen, welkom op het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Nederland zit in een stevige recessie. De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2009 fors gekrompen, zowel jaar op jaar als kwartaal op kwartaal. In deze presentatie kunt u zien waar de grootste krimp vandaan komt en hoe het doorwerkt op de arbeidsmarkt. Ook komen enkele maandcijfers aan bod.

Sheet 2: Bbp-groei

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2009 met 4,5 procent gekrompen. Zo'n grote krimp heeft het CBS in de kwartaalwaarneming niet eerder gemeten. Deze teruggang is groter dan de krimp begin jaren tachtig. De kwartaal-op-kwartaallijn laat zien dat er al enkele kwartalen sprake is van een krimp. Nederland zit in een stevige recessie. Het beeld is nu heel anders dan in het eerste half jaar van 2008, toen er nog sprake was van hoogconjunctuur met een economische groei van 3,5 procent. Er is een zware teruggang van economische activiteit, maar we zitten nog wel op het niveau van 2006.

Sheet 3: Bbp-groei internationaal

De rest van de industriële wereld heeft ook te lijden onder de recessie. De recessie is begonnen in de Verenigde Staten en houdt daar ook in het eerste kwartaal aan. Ondanks de stimuleringsmaatregelen van de overheid kromp de economie in de Verenigde Staten in het eerste kwartaal met 2,6 procent. Vanochtend om half negen is het Duitse groeicijfer bekend geworden en dat laat een krimp zien van .. procent . Bij ons gaat niet goed, maar bij de bureaus ook niet. De economische crisis is wereldwijd.

Sheet 4: Bestedingen

Voor de Nederlandse economie is de uitvoer erg belangrijk. Via de export is de recessie Nederland binnengekomen. Dat was in het vierde kwartaal al zo, en dit heeft zich in het eerste kwartaal versterkt doorgezet. De uitvoer is in het eerste kwartaal met 12 procent gekrompen. Dat zijn bijzondere hoge terugvalpercentages. Maar de uitvoer is niet als enige verantwoordelijk voor de groeivertraging.

Ook de investeringen zijn fors teruggevallen. De investeringen zijn 10 procent lager dan in dezelfde periode een jaar geleden. Bij de investeringen valt op dat de terugval geconcentreerd is bij de goederen die wor-

den ingevoerd. Veel minder investeringen vinden er bijvoorbeeld plaats in computers, machines en bedrijfsauto's. De terugval bij de investeringen van bouwwerken is heel beperkt. Er worden weliswaar veel minder bestaande woningen verkocht, maar de teruggang in de nieuwbouw van woningen is beperkt. Er wordt zelfs meer geïnvesteerd in de bouw van kantoren en winkels. Dit is vooral het gevolg van eerder ontvangen orders. De investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken (GWW) zijn ook licht toegenomen.

Echt opvallend is de consumptie van huishoudens. De consumptie van huishoudens nam af met 2,4 procent. De Nederlandse consument draagt hiermee nu ook duidelijk bij aan de krimp van de economie. Het is voor het eerst in vier jaar dat de Nederlandse consument reëel minder uitgeeft.

De teruggang in de consumptie is zeer breed. Uitschieter hierbij zijn de conjunctuurgevoelige duurzame consumptiegoederen waar echt veel minder van wordt aangeschaft. Er wordt een procent of 10 minder uitgegeven aan bijvoorbeeld kleding, meubels en andere woninginrichting en consumentenelektronica. De terugval is nog veel groter bij de aanschaf van nieuwe personenauto's. Deze viel terug met 25 procent.

De consument laat het ook afweten bij de wat meer luxe categorieën. Er wordt minder uitgegeven in de horeca en er wordt veel minder besteed aan vliegreizen, vooral vanaf Nederlands grondgebied. De terugval van de consumentenbestedingen is opmerkelijk omdat veruit de meeste consumenten een loonstijging hebben die de inflatie ruimschoots verslaat. Waar blijft dat geld? De consument heeft flink wat geld op de spaarbank gezet.

De overheid zorgt wel voor een lichtpuntje. De uitgaven van de Nederlandse overheid zijn op peil gebleven. De overheidsuitgaven groeiden in het eerste kwartaal met 2,8 procent. Niet alleen de uitgaven in zorg namen toe, maar ook andere overheidsuitgaven. Dat geeft aan dat in Nederland sprake is van de werking van de automatische stabilisatoren. De Nederlandse overheid blijft uitgeven en houdt hierdoor een deel van de economie draaiende.

Bij de uitvoer van goederen valt op dat de daling van de uitvoer zich niet alleen voordoet bij export van Nederlands product, maar ook bij de wederuitvoer. Jarenlang was er sprake van groei van dubbele cijfers voor de wederuitvoer. Nu is er in het eerste kwartaal echter sprake van een krimp. Dit is een volledige omslag die ook in de wereldhandel op dat terrein plaatsvindt.

Ook de invoer van goederen is in het eerste kwartaal fors teruggelopen. De daling van 11 procent heeft niet alleen te maken met de daling in de we-

deruitvoer, maar de Nederlandse consument en producent nemen ook veel minder goederen af van buitenlandse makelij.

Sheet 5: Uitvoer van goederen

Vandaag ligt de nadruk op kwartaalcijfers, maar bij dit sombere kwartaal-op-kwartaalbeeld worden ook de maandcijfers van de uitvoer belicht, die vandaag gepubliceerd zijn. De uitvoer van goederen is in maart gedaald met 14 procent. Dit is in lijn met de ontwikkeling in de voorgaande maanden, toen de uitvoer een daling liet zien van 13 tot 14 procent.

Kwartaal op kwartaal is er bijna sprake van een vrije val van de uitvoer, maar maand op maand is er meer een plateau bereikt in de daling. Hier en daar wordt er gezegd dat er een bodem zou zijn bereikt. Maar als over een bodem gesproken wordt, betekent dit dat het daarna alleen kan groeien. Ik wil echter alleen constateren dat er een plateau bereikt is in de uitvoer van goederen, en het is af te wachten hoe het zich verder gaat ontwikkelen.

Andere maandindicatoren die het CBS publiceert en die wat voorlopen zijn het producenten- en consumentenvertrouwen. Daar is hetzelfde beeld te zien als bij het maandcijfer van uitvoer, stabilisatie op een laag niveau. Het cijfer van april, dat onlangs gepubliceerd is, laat zelfs een licht opkrabbelen zien. Wellicht komt dit door de recente stijging op de aandelenmarkt.

Sheet 6: Productie bedrijfstakken

De cijfers over de productie van bedrijfstakken liggen overwegend in de min. De delfstoffenwinning heeft ondanks het koude weer toch te maken met een krimp. Dit komt omdat de uitvoer van gas in het eerste kwartaal is achtergebleven. Relatief goed gaat het met de bouwnijverheid. De investeringen in bouwwerken zijn gehandhaafd. Dit is een van de weinige bedrijfstakken die niet in de krimp zitten. Hier kan de malaise nog komen als de afnemende opdrachten straks voor minder werk in de bouw zorgen.

Het gaat ronduit slecht met de industrie. De krimp van de industriële productie hangt vooral samen met de teruggang van de buitenlandse vraag. De industriële productie is in het eerste kwartaal met 14 procent gekrompen. Vooral in de transportmiddelenindustrie, chemische industrie, de machinebouw, basismetaal en de rubber- en kunststofindustrie gaat het slecht. Deze industriële takken krompen met ongeveer 20 procent.

Ook de transport, handel en horeca laten een grote terugval zien. Dit is het gevolg van de sterk teruggelopen wederuitvoer die voor activiteit zorgt in de groothandel en de transportbedrijven. De transportsector staat sterk onder druk. Niet alleen het vrachtvervoer op de weg maar ook de lucht-

vaart heeft het zwaar. Ook de horeca heeft minder klanten, niet alleen consumenten maar ook de toeristen en zakenmensen laten het afweten.

De olievlekwerking van afnemende activiteit heeft nu ook zijn weerslag in de zakelijke dienstverlening. Voor het eerst in lange tijd heeft de zakelijke dienstverlening te kampen met een krimp, al is de teruggang relatief bescheiden. In deze bedrijfstak is de meeste werkgelegenheid in Nederland te vinden. Vooral de uitzendbranche laat een forse afname zien. Rots in de branding zijn de zorg en de overheidssector. Die blijven produceren.

Sheet 7: Banengroei

De gevolgen voor de arbeidsmarkt laten vooralsnog een wat ander beeld zien. In het eerste kwartaal van 2009 is er nog steeds sprake van een lichte banengroei. Er zijn 27 duizend banen meer dan een jaar geleden (een groei van 0,3 procent). Dit is een opmerkelijk verschil met de productieontwikkeling. De banengroei van 0,3 procent is echter wel de laagste sinds 2005. Voor het eerst in ruim vier jaar is er kwartaal op kwartaal sprake van een krimp in het aantal banen.

De recessie begint nu dus ook haar sporen na te laten op de arbeidsmarkt. Het algemene beeld is de volgende: groei van het aantal banen in de zorg en krimp in de particuliere sector, waarbij de banenkrimp prominent is in de uitzendbranche.

Sheet 8: Bbp-groei en werkgelegenheid

Als de productiekrimp van 4,5 procent gecombineerd wordt met de licht hogere werkgelegenheid, dan is het duidelijk dat de arbeidsproductiviteit spectaculair gedaald is. De arbeidsproductiviteit is met bijna 5 procent afgenomen. Dit is een ongekend hoge afname. Dat geeft aan dat bedrijven wel mensen in dienst hebben, maar machines en installaties hebben staan die niet voor de productie gebruikt worden, en dus geen omzet genereren.

Dit betekent dat er grote onderbezettingsverliezen in Nederland geleden worden. De werkgelegenheid wordt mede en tijdelijk in stand gehouden vanwege de maatregelen van Minister Donner als de tijdelijke werktijdverkortingen en andere maatregelen. Maar als een dergelijke krimp van de economie zich doorzet, zal dit links- of rechtsom leiden tot minder banen. Dit zal ongetwijfeld haar sporen op de arbeidsmarkt nalaten.

Sheet 9: Werkloosheid, vacatures en uitzenduren

De werkloosheid is tot nu toe beperkt opgelopen. Dit is de resultante van de relatief gunstige banenontwikkeling en goede arbeidsparticipatie. Je moet wel goed kijken om de werkloosheid te zien oplopen. Je zou nog kunnen spreken van een krappe arbeidsmarkt maar de lijn is duidelijk op-

gaand. Na het laagste punt van 290 duizend werklozen vorige zomer is de werkloosheid aan het stijgen en is nu zo'n 30 duizend hoger.

Een voorlopende indicator voor de arbeidsmarktontwikkeling, het aantal uitzenduren, laat al een afname zien vanaf midden 2008 en deze daling heeft zich stevig doorgezet in het eerste kwartaal van 2009. In de flexibele schil van de arbeidsmarkt zit de grootste barst. Heel veel uitzendkrachten hebben inmiddels hun baan verloren.

De openstaande vacatures, een andere arbeidsmarktindicator, is ook dalende. In 2007 en in de eerste helft 2008 was er een recordniveau aan openstaande vacatures van 250 duizend. Werkgevers schreeuwden om nieuwe arbeidskrachten en vacatures bleven openstaan. In zowel het vierde kwartaal van 2008 als in het eerste kwartaal van dit jaar is het aantal vacatures in rap tempo afgenomen. Vandaag is bekend geworden dat er weer zo'n 50 duizend vacatures zijn verdwenen.

Sheet 10: Vacatures naar bedrijfstak

De afname van het aantal vacatures is niet in elke bedrijfstak even sterk of heeft dezelfde oorzaak. In het eerste kwartaal van 2009 is het aantal vacatures fors teruggelopen in de commerciële dienstverlening. In de industrie is het aantal vacatures in een halfjaar tijd meer dan gehalveerd. De commerciële dienstverlening ligt daar niet ver vandaan. Er zijn veel minder vacatures ontstaan als gevolg van minder werk en de slechte productievooruitzichten.

Dezelfde verklaring gaat niet op voor de daling van het aantal vacatures in de zorg, bij de overheid en in het onderwijs. Gegeven de werkgelegenheidsgroei is hier een andere verklaring voor. De zorgsector heeft makkelijker vacatures kunnen vervullen omdat elders ruimte is vrijgekomen. De daling van het aantal vacatures met 8 duizend in de zorg, het onderwijs en bij de overheid kan dan ook veel positiever worden geïnterpreteerd dan de daling van het aantal vacatures in het particuliere bedrijfsleven.

Sheet 11: Samenvatting

De Nederlandse economie laat in het eerste kwartaal van 2009 de grootste krimp zien sinds de Tweede Wereldoorlog. Nederland zit stevig in een recessie. De export en investeringen zijn sterk teruggevallen. De consumentenbestedingen lopen terug, de consument houdt de hand op de knip. De recessie begint door te werken op de arbeidsmarkt. Het aantal openstaande vacatures is scherp gedaald en de werkloosheid loopt op.